

*Борозняк Дарина Миколаївна,
здобувачка ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Кривицький Юрій Віталійович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ РИМСЬКОГО ЮРИСТА ДОМІЦІЯ УЛЬПІАНА

Суттєвий внесок у розвиток юридичних уявлень про права людини був зроблений римськими юристами: Павлом, Гаєм, Папініаном, Модестіном та Ульпіаном (так звана золота п'ятірка юристів). Особливе значення в цьому відношенні мали розроблені ними положення про суб'єкта права, правовий статус людей, свободу за природним правом, поділ права на приватне та публічне, справедливе й несправедливе право, що заклало основу природно-правовому (юснатуралістичному) підходу до розуміння права [1, с. 27]. Вони також сформулювали більш чіткі погляди стосовно правового характеру взаємовідносин між індивідом і державою, співвідношення права особи та юридичних обов'язків, державно-правових засобів захисту прав людей та ін.

Одним з відомих юристів, твори якого вважалися в давньоримській державі важливим джерелом вивчення римського права і мали обов'язкову юридичну силу, був Доміцій Ульпіан. Він народився приблизно у 170 р. і став одним з найвпливовіших юристів класичного Риму, чия діяльність припадає на правління імператора Септимія Севера та його синів. Для його поглядів характерний вплив філософії стоїків. Ульпіана часто описують як діяча з гострим юридичним розумом, глибокою проникливістю в закони і стандарти, що були визначальними для його епохи. Його внесок у розвиток римського права складно переоцінити, оскільки правові погляди Ульпіана залишили великий вплив на розвиток римського права та стали важливою основою для подальшого розвитку юридичних систем [2, с. 13–14].

Він підкреслював принцип рівності перед законом, вказуючи на необхідність однакового застосування законів до всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу чи походження. Ця ідея відзначала загальну рівність перед правосуддям, вважаючи, що справедливість є важливим принципом права. Він наголошував, що справедливість повинна бути основою рішень суду та правових актів. Крім того, відзначав значення захисту права на приватну власність і недоторканості майна. Це відображало його підтримку принципу власності.

Відомо, що Ульпіан здійснив поділ права на публічне і приватне, визначав, що публічне право охороняє загальні інтереси держави, а приватне – інтереси окремих осіб. У свою чергу приватне право він поділяв на природне право (*jus naturale*), право народів (*jus gentium*) і цивільне право (*jus civile*). Як

писав Ульпіан, «природне право» – це те, чому природа навчила все живе, оскільки це право належить не лише людям, але й всім тваринам, що народжуються на землі і в морі та птахам; сюди ж відноситься й союз чоловіка і жінки, котре ми звемо шлюбом, й народження дітей, їх виховання; ми бачимо, що тварини, навіть хижі, володіють знанням цього права. *Jus gentium* (право народів) – це те, чим користуються народи людства; можна легко зрозуміти його відмінність від природного права. Природне право є спільним для всього живого, а право народів – лише для людей (їх відносинах) між собою. Крім того, існує *jus civile* (цивільне право), котре не відокремлюється цілком від природного права або ж права народів, але й не у всьому дотримується їх. Особливість його полягає в тому, що воно регулює відносини тільки між римськими громадянами, тобто обмежене за колом осіб. Тобто, цивільне право було в Ульпіана нічим не іншим, як римським правом [3, с. 32].

Творчість Ульпіана охоплювала різні галузі права. Він не тільки глибоко досліджував юридичні проблеми, а й майстерно, дохідливо їх викладав. Незважаючи на певну компілятивність, твори Ульпіана істотно вплинули на розвиток тогочасної юриспруденції. У просторому коментарі «До едикту» («*Ad edictum*», 83 книги) він виклав преторське право, а в праці «До Сабіна» («*Asi Sabinum*», 51 книга) – цивільне. Був автором ще низки збірників права. Юристи наступних часів високо цінували твори Ульпіана. Законом імператора Валентиніана III від 426 р. творам вищезгаданих римських юристів, у тому числі Ульпіана, було надано обов'язкову юридичну силу. Майже третина уривків у Дигестах, складених за часів візантійського імператора Юстиніана I, належить Ульпіану. Із самих творів Ульпіана збереглося небагато, в найповнішому вигляді – «Книга правил» («*Liber singularis regularum*») [4, с. 206].

Отже, внесок Доміція Ульпіана у формування і розуміння фундаментальних принципів права демонструє його значення як юриста. Його роботи залишаються важливим джерелом для історії права на теперішній час, адже справедливість, права громадян і правомірність залишаються актуальними в сучасному світі й можуть слугувати джерелом натхнення для молодих юристів і правознавців.

Список використаних джерел

1. Кривицький Ю. В. Праворозуміння як світоглядний і методологічний фундамент правової реформи. *Право і суспільство*. 2017. № 5. Ч. 2. С. 25–30. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2017_5\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2017_5(2)_8)
2. Основи римського приватного права : навч.-методич. посіб. / За ред. Є. О. Харитоновна. Одеса : Фенікс, 2019. 295 с.
3. Андрусак Т. Г., Шульженко Ф. П. Історія політичних і правових вчень : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 304 с.
4. Зяблюк М. П., Глухова С. В. Ульпіан. *Юридична енциклопедія* : В 6 т. / Редкол : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 6 : Т–Я. 2004. С. 205–206.

